

HISTORY

अनुक्रमणिका		
क्र.	पाठाचे नाव	पृष्ठ क्र.
१.	युरोपातील प्रबोधन आणि विज्ञानाचा विकास	१
२.	युरोपीय वसाहतवाद	१०
३.	भारत आणि युरोपीय वसाहतवाद.....	१९
४.	वसाहतवाद आणि मराठे.....	२४
५.	भारत : सामाजिक व धार्मिक सुधारणा.....	३३
६.	वसाहतवादाविरुद्ध भारतीयांचा संघर्ष.....	३९
७.	भारत : निर्वसाहतीकरण ते एकीकरण.....	५३
८.	जागतिक महायुद्धे आणि भारत.....	५८
९.	जग : निर्वसाहतीकरण	६६
१०.	शीतयुद्ध	७०
११.	बदलता भारत- भाग १.....	८०
१२.	बदलता भारत - भाग २.....	९०

XII ARTS SYLLABUS 2023-24

HINDI

अनुक्रमणिका

क्र.	पाठ का नाम	विधा	रचनाकार	पृष्ठ
१.	नवनिर्माण	चतुष्पदी	त्रिलोचन	१-४
२.	निराला भाई	संस्मरण	महादेवी वर्मा	५-११
३.	सच हम नहीं; सच तुम नहीं	नयी कविता	डॉ. जगदीश गुप्त	१२-१५
४.	आदर्श बदला	कहानी	सुदर्शन	१६-२२
५.	(अ) गुरुबानी (आ) वृंद के दोहे	पद दोहा	गुरु नानक वृंद	२३-२६ २७-३०
६.	पाप के चार हथियार	निबंध	कन्हैयालाल मिश्र 'प्रभाकर'	३१-३५
७.	पेड़ होने का अर्थ	नयी कविता	डॉ. मुकेश गौतम	३६-४०
८.	सुनो किशोरी	पत्र	आशारानी व्होरा	४१-४६
९.	चुनिंदा शेर	शेर	कैलाश सेंगर	४७-५०
१०.	ओजोन विघटन का संकट	लेख	डॉ. कृष्ण कुमार मिश्र	५१-५६
११.	कोखजाया	अनूदित साहित्य	मूल लेखक - श्याम दरिहरे अनुवादक - बैद्यनाथ झा	५७-६३
१२.	* सुनु रे सखिया * कजरी	लोकगीत		६४-६८

XII ARTS SYLLABUS 2023-24

• विशेष अध्ययन हेतु •

क्र.	पाठ का नाम	प्रस्तुति	रचनाकार	पृष्ठ
१३.	कनुप्रिया	काव्य	डॉ. धर्मवीर भारती	६९-७०

• व्यावहारिक हिंदी •

१४.	पल्लवन	एकांकी	डॉ. दयानंद तिवारी	७९-८४
१५.	फीचर लेखन	कहानी	डॉ. बीना शर्मा	८५-९०
१६.	मैं उद्घोषक	आत्मकथा	आनंद सिंह	९१-९४
१७.	ब्लॉग लेखन	आलेख	प्रवीण बर्दापूरकर	९५-९९
१८.	प्रकाश उत्पन्न करने वाले जीव	शोधपरक लेख	डॉ. परशुराम शुक्ल	१००-१०४

• परिशिष्ट •

•	मुहावरे	१०५-१०६
•	भावार्थ : गुरुबानी, वृंद के दोहे	१०७
•	सुनु रे सखिया और कजरी	१०८
•	पारिभाषिक शब्दावली	१०९-११०
•	रसास्वादन के मुद्दे	११०

HEALTH AND PHYSICAL EDUCATION

अनुक्रमणिका		
अ.क्र.	पाठाचे नाव	पृष्ठ क्रमांक
१.	शारीरिक सुदृढता	१
२.	व्यायाम - शास्त्रीय दृष्टिकोन	७
३.	योगाभ्यास	१३
४.	आहार	२२
५.	कृतिशील जीवनशैली	२९
६.	प्रेरणादायी गोष्टी	३६
७.	क्रीडा पुरस्कार	४३
*	प्रात्यक्षिक कार्य	५२
*	संदर्भ	६०

YUVAKBHARTI ENGLISH

- Contents -

SECTION ONE (Prose)

1.1 An Astrologer's Day	<i>R. K. Narayan</i>	1
1.2 On Saying "Please"	<i>Alfred George Gardiner</i>	13
1.3 The Cop and the Anthem	<i>O'Henry</i>	27
1.4 Big Data-Big Insights	-	35
1.5 The New Dress	<i>Virginia Woolf</i>	43
1.6 Into the Wild	<i>Kiran Purandare</i>	55
1.7 Why we Travel	<i>Siddarth Pico Raghavan Iyer</i>	65
1.8 Voyaging Towards Excellence	<i>Achyut Godbole</i>	77

SECTION TWO (Poetry)

2.1 Song of the Open Road	<i>Walt Whitman</i>	93
2.2 Indian Weavers	<i>Sarojini Naidu</i>	99
2.3 The Inchcape Rock	<i>Robert Southey</i>	103
2.4 Have you Earned your Tomorrow	<i>Edgar Guest</i>	111
2.5 Father Returning Home	<i>Dilip Chitre</i>	115
2.6 Money	<i>William H. Davies</i>	121
2.7 She Walks in Beauty	<i>George Gordon Byron</i>	125
2.8 Small Towns and Rivers	<i>Mamang Dai</i>	129

SECTION THREE (Writing Skills)

3.1 Summary Writing	-	135
3.2 Do Schools Really Kill Creativity? (Mind-Mapping)		141
3.3 Note-Making	-	147
3.4 Statement of Purpose	-	153
3.5 Drafting a Virtual Message	-	159
3.6 Group Discussion	-	166

SECTION FOUR (Genre-Drama)

4.1 History of Novel	-	173
4.2 To Sir, with Love	<i>E. R. Braithwaite</i>	178
4.3 Around the World in Eighty Days	<i>Jules Gabriel Verne</i>	189
4.4 The Sign of Four	<i>Sir Arthur Ignatius Conan Doyle</i>	204

ECONOMICS

INDEX

Sr. No.	Chapter	Page No.
Section - A (Micro Economics)		
1	Introduction to Micro Economics	1
2	Consumer's Behaviour	8
3	(A) Demand Analysis	18
	(B) Elasticity of Demand	25
4	Producer's Behaviour	33
5	Forms of Market and Price Determination Under Perfect Competition	46
6	Factors of Production	54
Section - B (Macro Economics)		
7	Introduction to Macro Economics	62
8	National Income	70
9	Determinants of Aggregates	81
10	Money	95
11	Commercial Banking	103
12	Central Banking	111
13	Public Economics	123

RAJYASHASTRA

अनुक्रमणिका

	जगाचा नकाशा	
	आशिया खंडाचा नकाशा	
१.	१९९१ नंतरचे जग	१
२.	१९९१ नंतरच्या महत्त्वाच्या संकल्पना आणि समस्या : जागतिकीकरण	१४
३.	१९९१ नंतरच्या महत्त्वाच्या संकल्पना आणि समस्या : मानवतावादी प्रश्न	२४
४.	समकालीन भारत : शांतता, स्थैर्य आणि राष्ट्रीय एकात्मतेसमोरील आव्हाने	३५
५.	समकालीन भारत : सुशासन	४८
६.	भारत आणि जग	५९
I.	परिशिष्ट : संक्षिप्त रूपे	
II.	परिशिष्ट : ईशान्य भारतातील राज्यांसंदर्भात काही माहिती	

MARATHI

अनुक्रमणिका

भाग - १

अ. क्र.	पाठ, कविता	पृ. क्र.
	बहु असोत सुंदर... (काव्यानंद) - श्री. कृ. कोल्हटकर	१
✓	वेगवशता - प्राचार्य शिवाजीराव भोसले	३
२.	रोज मातीत (कविता) - कल्पना दुधाळ	७
✓	आयुष्य... आनंदाचा उत्सव - शिवराज गोलें	१०
४.	रे थांब जरा आषाढघना (कविता) - बा. भ. बोरकर	१७
✓	वीरांना सलामी - अनुराधा प्रभुदेसाई	२०
✓	रंग माझा वेगळा (कविता) - सुरेश भट	२८
*	आत्मविश्वासासारखी शक्ती नाही (नमुना गद्य आकलन) - भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर	३१

भाग - २

अ. क्र.	पाठ, कविता	पृ. क्र.
✓	विंचू चावला... (भारूड) - संत एकनाथ	३२
८.	रेशीमबंध - डॉ. यू. म. पठाण	३५
९.	समुद्र कोंडून पडलाय (कविता) - वसंत आबाजी डहाके	४०
१०.	दंतकथा - वसंत सबनीस	४३
११.	आरशातली स्त्री (कविता) - हिरा बनसोडे	५०
१२.	रंगरेषा व्यंगरेषा - मंगेश तेंडुलकर	५४
*	जयपूर फूटचे जनक (नमुना गद्य आकलन) - डॉ. बाळ फोंडके	६१

भाग - ३

अ. क्र.	साहित्यप्रकार	पृ. क्र.
✓	कथा- साहित्यप्रकार-परिचय	६२
१.	शोध - व. पु. काळे	७०
२.	गढी - डॉ. प्रतिमा इंगोले	७९

भाग - ४

अ. क्र.	उपयोजित मराठी	पृ. क्र.
१.	मुलाखत	८७
✓	माहितीपत्रक	९४
✓	अहवाल	१००
४.	वृत्तलेख (फिचर रायटिंग)	१०५

भाग - ५

अ. क्र.	व्याकरण व लेखन	पृ. क्र.
•	व्याकरण- वाक्यप्रकार व वाक्यरूपांतर, समास, ✓ प्रयोग, अलंकार	११२
•	लेखन : निबंधलेखन	१३१

भाग - ६

अ. क्र.	परिशिष्टे	पृ. क्र.
•	पारिभाषिक शब्द, साहित्य अकादमी पुरस्कारप्राप्त साहित्यिकांची नावे व साहित्यकृती, शब्दार्थ व वाक्यप्रचार	१३६ ते १४२

BHUGOL

- अनुक्रमणिका -

अ.क्र.	प्रकरणाचे नाव	पान क्रमांक	अपेक्षित तासिका
१.	लोकसंख्या - भाग १	१-११	१८
२.	लोकसंख्या - भाग २	१२-२०	१६
३.	मानवी वस्ती आणि भूमी उपयोजन	२१-३१	१४
४.	प्राथमिक आर्थिक क्रिया	३२-४१	१५
५.	द्वितीयक आर्थिक क्रिया	४२-५४	१६
६.	तृतीयक आर्थिक क्रिया	५५-६५	१४
७.	प्रदेश आणि प्रादेशिक विकास	६६-७४	१४
८.	भूगोल : स्वरूप व व्याप्ती	७५-८१	१३
*	संदर्भासाठी जगाचे नकाशे	८२ आणि ८३	---
९.	प्रात्यक्षिक	८४-११०	प्रत्येक प्रात्यक्षिकासाठी ८ तास

XII ARTS SYLLABUS 2023-24

EVS

--- अनुक्रमणिका ---		
अ. क्र.	प्रकरणाचे नाव	पान क्र.
१.	मानव आणि पर्यावरण १.१ लोकसंख्या वाढ १.२ ग्रामीण आणि शहरी वसाहती १.३ स्थानिक समुदाय आणि परंपरा १.४ पर्यावरण आणि आरोग्य १.५ जगण्याचा अधिकार, मानवाधिकार आणि मूल्यशिक्षण	१ ते १३
२.	पर्यावरणीय प्रदूषण २.१ वायू प्रदूषण २.२ हवामान बदल २.३ मृदा प्रदूषण २.४ ध्वनी प्रदूषण २.५ घन कचरा व्यवस्थापन	१४ ते ३२
३.	शाश्वत विकास ३.१ शाश्वत विकासाची गरज ३.२ शाश्वत विकासाची ध्येये ३.३ शाश्वत विकासाची आव्हाने ३.४ शाश्वत शेती ३.५ शाश्वत विकासात व्यक्तीची, समुदायाची व शासनाची भूमिका	३३ ते ४२
४.	पर्यावरण संरक्षण पद्धती ४.१ उपभोक्ता शिक्षण ४.२ इको-लेबलिंग ४.३ पर्यावरणीय परिणामांचे मूल्यांकन ४.४ हरित लेखापरीक्षण (ग्रीन ऑडिट) ४.५ पर्यावरणपूरक पर्यटन (इकोटुरिझम) ४.६ आंतरराष्ट्रीय अधिवेशने आणि करार	४३ ते ५४
५.	जल सुरक्षा ५.१ जल संसाधने ५.२ जल संसाधनांची गरज व महत्त्व ५.३ पाणी टंचाई ५.४ पाण्याचे दूषितीकरण ५.५ जल संवर्धन आणि व्यवस्थापन पद्धती	५५ ते ६६
	शब्दसूची	६७ ते ६९
	प्रकल्प यादी	७० ते ७२

मुखपृष्ठ : जलसुरक्षा आणि सर्वंकष पर्यावरण संरक्षण उपाययोजना दर्शविले आहे.
मलपृष्ठ : शाश्वत शेती, अपारंपरिक ऊर्जास्रोतांचा वापर, पर्यावरणस्नेही वस्तूंचा वापर आणि जलसंवर्धन दर्शविले आहे.

XII ARTS SYLLABUS 2023-24

XII ARTS SYLLABUS 2023-24

XII ARTS SYLLABUS 2023-24

XII ARTS SYLLABUS 2023-24